

*Шумка М.Л., к.філос. н., доцент кафедри
філософії та політології ТНЕУ
Грицишин І., студентка I курсу
факультету фінансів*

Багатство як реальна загроза духовності (християнський контекст)

По одному місті йшло двоє друзів – бізнесмен і музикант. Аж раптом музикант зупинився: «Чуєш? Цвіркун». Його друг, прислухавшись, відповів, що нічого не чує. Тоді музикант підвів його до сусіднього напівпідвалу, де справді тихенько співав цвіркун. Бізнесмен вигукнув: «Як же ти в такому шумі його почув?». Музикант же замість відповіді вийняв монету і кинув на тротуар. Люди, що поспішали у своїх справах, почувши дзвін монети почали озиратися. І музикант, вказуючи на це, вимовив: «Хто на що налаштований!».

Ця сучасна притча демонструє наш стан. На що налаштовані ми? Значна частина нашого часу, зусиль, здоров'я іде на збагачення. Сьогодні говорячи про успішну людину зазвичай думають про людину з великими доходами. Гроші стали чи не єдиною ціллю життя сучасного покоління. Серед людей побутує думка, що в наш час за гроші можна купити все. Але чи так це насправді? Чи може багатством людина забезпечити собі щасливе життя? Чи правда, що гроші - це зло?

У Біблії ми зустрічаємо неоднозначне ставлення до багатства. З одного боку достаток – це винагорода за проявлене терпіння, виконання Божих заповідей. Так, наприклад, про Авраама сказано, що він був «вельми багатий на скотину, на срібло, на золото». За міцну віру Авраам отримує велику кількість благ, у тому числі і матеріальних. Господь обіцяє йому нові, процвітаючі землі та численне потомство: «Вийди з землі твоєї, з твоєї рідні, і з дому батька твого в край, що його я тобі покажу. А я виведу з тебе великий народ і поблагословлю тебе; та й зроблю великим твоє ім'я, а ти станеш благословенням. Благословитиму тих, що тебе благословляють, і проклинатиму того, хто тебе проклинає. Тобою всі племена землі благословлятимуться» [Бут. 12, 1-3].

За чесну, добросовісну працю благословення від Бога отримує також Ісаак, син Авраама: «Посіяв Ісаак у тому краї і зібрав цього року сторицею;

Господь щастив йому. Він почав багатіти й розбагатів та й ставав дедалі більш і більш багатим, аж поки не зробився великим багатцем» [Бут. 26, 12-13].

Довготерпеливий Йова, за страждання і виявлене при цьому терпіння, також отримав багатство від Бога. Господь не тільки повернув Іову все втрачене майно, але і в два рази помножив раніше набуте багатство: "І Господь привернув Йова, ... і дав Господь Іову вдвічі більше того, що він мав колись" [Йов. 42:10].

Як бачимо, у Біблії багатими були найвизначніші праведники Христової церкви. Багатство у Старому завіті представлено як благословенне, зіслане з неба як нагорода за проявлені чесноти.

Водночас у багатьох країнах світу, де християнство закріпилося як домінуюча релігія, суспільне ставлення до багатства та багатіїв було щонайменше стриманим або й негативно-критичним. Часто багатство асоціюється з хамством і чванливістю, шахрайством і аморальністю [1, с.24].

Ісус сказав Своїм учням: "Як важко тим, хто надіється на багатство, увійти в Царство Боже! Легше верблюдові пройти крізь вушко голки, ніж багатому увійти в Царство Боже" [Мар. 10:24-25]. Річ не в тім, що для того, аби спастися, треба бути бідним. Акцент тут поставлено на тому, що надзвичайно важко увійти до Царства Божого тому, хто усі свої надії покладає на багатство. При економічному достатку є реальна загроза не побачити своєї духовної убогості. В Книзі Одкровення є лист до церкви у Лаодикеї, де зображено такого самодостатнього і задоволеного собою багатія: «Бо кажеш: «Багатий я, і розбагатів, і ні в чому потреби не маю», а не знаєш, що ти – злочасний і мізерний, і бідний, і сліпий, і голий. Раджу тобі купити від мене золото очищене огнем, щоб ти збагатів, і одежу білу, щоб зодягнувся, і не видно було сором наготи твоєї, і мастю очною помаж свої очі, щоб бачити міг. Я, кого люблю, тих доганюю і караю. Тож будь ревний і покайся. От, стою при дверях і стукаю: як хто почує голос мій і відчинить двері, увійду до нього і вечерятиму з ним і він зо мною. Переможному дам сісти зо мною при престолі моїм, як і я переміг і сів з Отцем моїм на престолі його» [Од. 3, 17-21] [3].

Потрібно зауважити, що злом Спаситель назвав не саме по собі багатство матеріальне, але «надію на багатство», тобто пристрій свого життя навколо ідеї матеріального благополуччя. У Євангелії всіляко підкреслюється неміцність, ненадійність такого багатства і такої надії. Це і «будинок, побудований на піску», і «багач, світло святкуючий» свої дні і не розуміє, що його підстерігає раптова смерть [5].

Отже, у християнстві засуджуються не стільки матеріальні блага і багатство, скільки їхнє неправильне використання. Не саме по собі матеріальне багатство шкідливо, і не сама по собі бідність корисна для піднесення душі. Грошолобство вважається коренем усякого гріха. «А як маємо поживу та одяг, то ми задоволені будьмо з того. А ті, хто хоче багатіти, упадають у спокуси та в сітку, та в численні нерозумні й шкідливі пожадливі, що втручають людей на загибель і загибель. Бо корінь усього лихого то грошолобство, якому віддавшись, дехто відбилися від віри й поклали на себе великі страждання» [1Тім. 6:8-10]. Святі Отці навчали, що любов до багатства не притаманна людині від природи, а виникає як викривлене прагнення людини до вічного життя. Пристрасть до збагачення, яка опановує особу, робить її рабом грошей; збагачення стає самоціллю і веде до інших гріхів. Така пристрасть породжує оману самодостатності людини в її покладанні лише на матеріальні блага. Святий Іоанн Златоуст навчає: «Не багатство зло, а любов до накопичення і грошей. Щось одне – грошолоб, а щось інше – заможний. Грошолоб – не заможний; він у всьому має нужду і тому не може бути заможним. Грошолоб є сторожем свого майна, а не його власником; рабом, а не володарем» [4, ст.238]. Він не здатен побачити потреби інших, часто засліплений своїм власним багатством – неправомірно використовує гроші тільки для себе [6].

У своїй Нагірній проповіді, Ісус Христос сказав: «Якщо ж око твоє буде зле, то й усе тіло твоє буде темне. Отож, коли світло, що в тобі, темрява, то яка ж тьма?» [Матв. 6:23]. У цих словах Ісус Христос, звертається до алегорії. Як приклад такої алегорії Спаситель говорить про п'єтму, яка може оточувати людину. Наприклад вночі, або із за сліпоту людини. І якщо духовне око людини затьмарене егоїзмом, пристрастю до розкоші, багатства і іншими

гріхами, і через це людина одержимий сліпотою душі до Божественного вчення [7].

Обожнювання багатства за вченням Церкви – це особиста і соціальна отрута: коли багатству приносяться людські жертви (а нерозумний багач приносить в жертву себе самого і всіх оточуючих); коли забувається безсмертне і велику гідність людську і мету життя людини на землі [5].

Ненаситна жадібність і служіння силам зла відображені в прикладі про зраду Ісуса Христа Іудою Іскаріот: «Тоді первосвященики, і книжники, і старші народу у двір первосвященика, на ім'я Каяфи, і вирішили в раді взяти Ісуса й вбити» [Матв. 26:3-4]. «Тоді один із Дванадцятьох, званий Юда Іскаріот, пішов до первосвящеників і сказав: «Що хочете дати мені, і я вам Його видам? Вони запропонували йому тридцять срібняків, і з того часу він шукав зручного випадку видати Його» [Матв. 26:14-16]. І в цьому прикладі Юда Іскаріотський, один із дванадцяти апостолів Ісуса Христа, вибрав у своєму житті служіння не Господу Богу, а багатству і за тридцять срібних монет зрадив Ісуса Христа [8].

Соціальна доктрина Церкви навчає, що індивідуальний прибуток людини - це законна мета, але вона ніколи не може бути єдиною. Поряд із нею існує й інша, також фундаментальна, але вищого порядку - суспільна користь, служіння та сприяння спільному благу і цілісному розвитку людини [6]. У Євангелії від Св. Матвія [19:16-22] є немало аргументів, що визначають саме таке ставлення до багатства: «Ісус сказав йому: «Якщо хочеш бути досконалим, піди, продай добра свої та й убогим роздай, і матимеш скарб на небі; і приходь і йди за Мною»» [Матв. 19:16-22].

Отже, головна функція грошей – служити людині. Згідно з християнським вченням, Господь дає людині багатство, щоб вона використала його заради суспільного блага, на користь свого ближнього. Багата людина повинна задовольняти свої потреби без надлишку, а інші кошти використовувати на добрі справи – подавати милостиню, жертвувати на храми. «Блаженний, хто дбає про вбогого, в день нещастя Господь порятує його!» [Пс. 40:2]. Церковна наука вчить і закликає кожну людину, управляти своїми матеріальними благами як даром отриманим від Бога і ціль їх призначення – це

помноження та правильне використання, як вчить нас цього притча про таланти [Мт 25:14-30][6].

За цією притчею один чоловік, відбуваючи в чужу країну, покликав рабів своїх і доручив їм своє майно. Одному він дав п'ять талантів, другому два таланти, іншому ж один талант, кожному за його можливостями; і відразу ж залишив їх. Той хто отримав п'ять талантів, використав їх для справи і придбав на них ще п'ять талантів. Так само вчинив і той, хто отримав два таланти, придбавши на них ще два. Той же, хто отримав один, не побажав трудитися і пішов закопав його в землю, та сховав срібло господаря свого. Після довгого часу повернувся господар рабів своїх і вимагав від них звіту. Перші два раби, які примножили власність свого господаря отримали від нього щедрі винагороду і похвалу. Підійшов і той, хто отримав один талант, і сказав: «Господарю! Я знав тебе, жорстоку людину, жнеш, де не сів, і збираєш, де не розсипав; і, злякавшись, пішов і заховав талант твій у землю; ось тобі твоє». А господар сказав йому у відповідь: «Лукавий рабе і лінивий! Ти знав, що я жну, де не сів, і збираю, де не розсипав; тоді треба було тобі віддати срібло моє купцям, і я, прийшовши, одержав би моє з прибутком. Отже, візьміть у нього талант і дайте тому, хто має десять талантів. Бо кожному, хто має, дасться і примножиться; а в того, хто не має, відніметься і те, що має. А негідного раба киньте у п'їтму непроглядну; там буде плач і скрегіт зубів».

Підводячи підсумок Своїм міркуванням про скарби земні і небесні, Ісус Христос сказав: «Де скарб ваш, там буде й серце ваше» (Матв.6:19-21). Бог ставить перед людиною проблему вибору - де накопичувати багатства: жити скромно, збирати скарб духовний та увійти в Царство Боже чи потішатися тимчасовими земними благами.

У Святому ж Письмі навіть має місце протиставлення Бога і власне грошолобства, жадібності і прагнення збагатитися. У Євангеліє від Святого Луки [16:13] буквально сказано наступне: «Жоден раб не може служити двом панам, - бо одного зненавидить, а другого буде любити, або буде триматись одного, а другого знехтує. Не можете Богові й мамоні служити» [1 с. 24].

Слово «мамона» сирійського або халдейського походження (за іншим

варіантом арамейської) і позначає багатство, придбане неправедним шляхом. У східних народів мамоні називався язичницький бог багатства (лукавий злий дух), покриваючий користолюбства і накопичення [9].

У своїх словах Ісус Христос застерігає людей від служіння мамоні, як служіння злему духові. Якщо мамона говорить людині – добивайся багатства будь-яким способом, то Бог каже – не вкради, проявляй любов до ближнього свого. Якщо мамона каже накопичувати багатства для себе, то Бог закликає ділитися з ближнім, давати милостині, не зациклюватися на грошах. Отже, ми бачимо протиставлення добра і зла з християнської точки зору.

Багатство духовно розковує людину, вселяє в неї думку про вседозволеність, безкарність за порушення Божих законів. Така людина думає, що може купити весь світ за своє багатство, придати будь-які задоволення. Вона вважає, що тільки багатство може допомогти їй придбати щастя в житті. Ісус Христос заперечує це переконання, вказуючи на те, що крім земних скарбів, є скарби небесні, які вищі за будь-земних багатств. «Не збирайте собі скарбів на землі, де міль та іржа, і де злодії підкопуються й викрадають збирайте собі скарби на небі, де ні міль, ні іржа їх не нищить, і де злодії до них не підкопуються та не крадуть» [Матв. 6:19 -20].

Викладаючи вчення Христове, Євангеліст Лука пише: «Горе ж вам, багатіям бо ви вже отримали свою втіху» [Лук. 6:24]. А Євангеліст Марк, доповнюючи сказане, говорить про те, що «як важко тим, хто надіється на багатство, увійти в Царство Боже!» [Мар. 10:24].

Отож ми бачимо, що багатство і бідність самі по собі не можна класифікувати як добро чи зло. Добрим чи лихим може бути спосіб використання благ. На питання, як правильно ставитися до грошей, Святе Письмо дає чітку відповідь: не бути занадто до них прив'язаними, розцінювати багатство як спосіб послужити ближнім, покладатися на Господа у всіх своїх справах. Біблія застерігає не розцінювати гроші та багатство як останню надію і опору в житті. Адже все земне швидкоплинне. Воно тільки відволікає увагу від істинного шляху. Часто золото засліплює людині очі, заповняє розум, відволікає від головної мети нашого життя. У прагненні багатства люди нерідко

вдаються до нечесних засобів, забуваючи, що по-справжньому збагачує рука Господня. А справжнім багатством виступають не гроші, а мудрість та духовна сила. Тільки вони можуть допомогти пройти справжнє гідне людини життя.

Список використаної літератури:

1. Возьний, К. З. Економічні ідеї християнства: витоки, розвиток, проблеми / К. З. Возьний // Економічна теорія.– 2010. – № 2. – С. 19-34
2. Долженко А. Нагорная проповідь// Если же око твое будет худо: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://azbyka.ru/hristianstvo/bibliya/novyi_zavet/nagornaya_propoved_119-all.shtml
3. Долженко А. Нагорная проповідь// Никто не может служить двум господам...: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://azbyka.ru/hristianstvo/bibliya/novyi_zavet/nagornaya_propoved_120-all.shtml
4. Долженко А. Нагорная проповідь// Примеры из Библии о служении двум господам : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://azbyka.ru/hristianstvo/bibliya/novyi_zavet/nagornaya_propoved_123-all.shtml
5. Інформаційна служба Комісії УГКЦ Справедливості Мир Християнський погляд на гроші: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.catholicnews.org.ua/hristiyanskiy-poglyad-na-groshi>
6. Катехизм Української Греко-Католицької Церкви: Христос – наша Пасха. – Львів, 2011. – с. 336
7. Хома М. Біблійне розуміння багатства, або як християнам ставитися до матеріальних благ: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://emmaus.com.ua/index.php/apologetika/373-bibline-rozuminnya-bagatstva-abo-yak-khristiyanam-stavitisya-do-materialnikh-blag>
8. Шаховський И. Христианское отношение к богатству и бедности// Бедность и богатство : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://azbyka.ru/tserkov/duhovnaya_zhizn/miloserdie/hristianskoe_otnoshenie_r_bogatstvu_i_bednosti_shahovskiy_1-all.shtml